

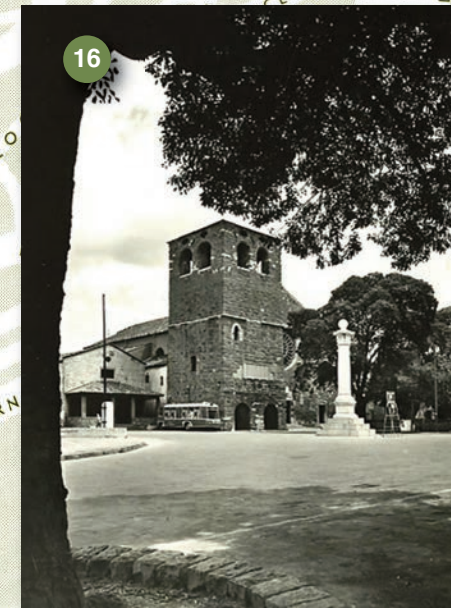

comune di trieste

TOMIZZIN

Trst

BIBLIOTECA CIVICA ATTILIO HORTIS

Via Madonna del Mare, 13

Tel. 040 6758200

Fax 040 6758199

bibcivica@comune.trieste.it

www.bibliotecacivica hortis.it

FULVIO TOMIZZA

Tomizza je istarski književnik. Upravo zahvaljujući njegovim djelima svjetska javnost je upoznata s tragedijom ovog malog poluotoka, ukorijenjenog u srcu Europe, kojem je suđeno da ga stoljećima dijele i osporavaju tri naroda i narodnosti.

Živa i bolna bit romana ovoga pisca je njegova iskorijenjenost, kao i iskorijenjenost na tisuće osoba prisiljenh da poslije Drugog svjetskog rata ostave svoju zemlju i daleko od nje potraže svoju sreću.

Tomizzu je ova sudbina zadesila u dvadesetoj godini: u Trst je, naime, došao 1955. godine, nakon teških iskustava.

Rođen je u Materadi (kraj Umaga, 1935. godine), djetinjstvo je proveo u vremenu fašizma i rata; završne godine gimnazije pohađa u Kopru, koji je bio pod jugoslavenskom vlašću; privlače ga socijalistički ideali zbog čega prihvaća – za razliku od svoje obitelji – život u komunističkom sistemu, čiji je neuspjeh iskusio na vlastitoj koži kao student na sveučilištu u Beogradu i Ljubljani.

Zahvaljujući tom iskustvu, koje uključuje i tragediju koja je zadesila njegovu obitelj, odnosno smrt oca koji se razbolio nakon političkog progona, pisac je u mladosti mogao napraviti radikaln izbor. No, on to nije učinio. Tomizza se, iskreno vezan za svoju domovinu i narode koji su živjeli u njoj, odlučio za težak put analize, za spoznaju koja je vodila razumijevanju drugih.

U progonstvu u Trstu izabrat će vlastitu sudbinu: pisanje. Nakon početnog iskustva u novinarstvu (na Radio Trstu – koji je potom postao sjedište radio-televizije Rai), debitirao je kao pisac 1960. godine s djelom *Materada*, koje su dobro primili najpoznatiji talijanski kritičari. Potom se uspjesi nižu jedan za drugim: *Djevojka iz Petrovije* i *Bagremova šuma*, koji zajedno s prvim romanom čine *Istarsku trilogiju*.

Tijekom narednih godina Tomizza smješta radnju nekoliko svojih romana u Trst, koji postaje njegov grad ne samo zato što u njemu živi, nego i zato što u tom gradu sazrijeva kao pisac i kao čovjek: *Mirjamin grad*, *Kamo se vratiti*, *Drvo snova*, *Prijateljstvo*, *Mladenci iz ulice Rossetti*, *Franciska*, *Grešni odnosi* te posthumno objavljeni roman *Posjetiteljica*. Originalnost njegova mišljenja potvrdili su kritika i čitatelji 1977. godine, kada je njegov roman *Bolji život* dobio nagradu “Strega” a zatim bio preveden na deset jezika.

U naredna dva desetljeća Tomizza stvara bogat i obiman ciklus povijesnih djela, među kojima se ističe *Zlo dolazi sa sjevera* (1984.), gdje je predstavio koparskog biskupa Pier Paola Vergerija, koji je prešao na protestantizam.

Potom, slijedi dugotrajna borba s bolešću koja Tomizzu ne priječi da nastavi pisati. Piše romane i važne oglede o aktualnim zbivanjima (*U zaleđu Trsta*). Tomizza je umro u Trstu 21. svibnja 1999. godine, a sahranjen je u Materadi. Nakon njegove smrti izašla su djela *Posjetiteljica* (1999.), *Kuća s bademom* (2000.), *Dalmatinski san* (2001.), *Jadran i druge rute* (2007.) i *Moja književna ljeta* (2009.).

GRADSKI PARK

Gradski park, nastao 1854. godine voljom Domenica Rossettija, predstavlja srce grada Fulvija Tomizze koji je u neposrednoj blizini proveo najveći dio svog života, nakon kraćeg razdoblja što ga je proveo u jednoj od poprečnih ulica Šetališta i u obližnjoj četvrti San Giovanni.

Kuća je ista, posljednji kat zgrade s početka 20. stoljeća ispred Gradskog parka [...] (La città di Miriam – Mirjamin grad, str. 16)

Malo dalje, u ulici Battisti, nalazi se povijesna kavana “San Marco” iz 1914. godine.

ŠETALIŠTE XX SETTEMBRE

Ovo šetalište zovu i *Acquedoto*, jer se ispod površinskog sloja nalaze ostaci vodovoda iz vremena Marije Terezije. Tu se nalazi i kazalište Rossetti (iz 1878.) gdje su postavljani na scenu *Vera*

Verk i *Martin Kačur-biografija jednog idealista*, što ga je Tomizza preveo i prilagodio na temelju istoimenog romana slovenskog pisca Ivana Cankara. Od Šetališta vodi ulica Rossetti u kojoj su živjeli mladi protagonisti romana *Mladenci iz ulice Rossetti*.

Od noći koju su proveli zajedno smatrali su se potajnim zaručnicima. On ju je čekao na Šetalištu Acquedotto, podno uspona ulice Rossetti. [...] Hodali su sporo ispod povijenih divljih kestena na šetalištu, pokraj barskih stolica s jedne i druge strane [...] (Mladenci iz ulice Rossetti, prev. Mate Maras, str. 46)

SINAGOGA

Ulica S. Francesco 19

Jedna od najvažnijih sinagoga u Europi koja je preživjela ratne strahote, sagrađena je po projektu arhitekata Berlam (1912.). To je bitno mjesto u životu Fulvia Tomizze koji se brakom srodio s poznatom židovskom građanskom obitelji iz Trsta, nakon što je postupno upoznao židovski svijet.

O židovskom hramu sam znao samo to da se u njega mora ući pokrivene glave i da su njegove posjetitelje mrzili Nijemci. [...] U smiraju jednog dana izašla je iz njega djevojka čiji me pogled, dok je silazila stepeništem, tako duboko dirnuo da me okamenio s poluosmijehom na licu i odmah naveo [...] da je slijedim uskom ulicom [...] (L'albero dei sogni – Drvo snova, str. 116; str. 127)

ZATVOR

Ulica Coroneo 26

Nazvana je po ljubljanskom biskupu Tomažu Hrenu koji je boravio u Trstu 1600. godine i tu imao velike posjede, a nalazi se tu i tršćanski zatvor u kojem je bio zatočen Stanko Vuk, protagonist zajedno s Danicom Tomažič romana *Mladenci iz ulice Rossetti*.

Potkraj listopada [...] jedan je karabinjerski narednik pokušao na vratima, zapovjedio da se otvore i naredio da se Vuk Stanislavu metnu na ruke lisičine zbog trajne protudržavne aktivnosti. (Mladenci iz ulice Rossetti, prev. Mate Maras, str. 55-56)

SUD

Ulica Foro Ulpiano 1

Dovršen 1934. godine prema projektu arhitekata Nordio, bitno pridonosi izgledu ovoga dijela grada. U njemu je saslušan Stanko Vuk.

Stanislav Vuk bijaše glavni eksponent kršćansko-socijalne skupine u tršćanskoj provinciji [...] Svoju političku aktivnost prikrivao je obavljajući neke nejasne dužnosti u kulturnom i izdavačkom društvu Don Milanovića, na račun kojih je [...] rasturao knjiga i propagandni materijal [...] Oženio se Danicom Tomasi, sestrom komunističkog vođe Giuseppea Tomasija [...] (Mladenci iz ulice Rossetti, prev. Mate Maras, str. 61-62)

TRG OBERDAN

Prvi trg u Trstu otkad je on postao talijanskim gradom, projektirao ga je Umberto Nordio na prostoru gdje se ranije nalazila habsburška vojarna. Iza zgrade Pokrajinske vlade nalazi se sjedište radio-televizije Rai, gdje je Tomizza dvadeset godina bio zaposlen kao novinar. Pod lukovima palače Ras nalazi se ploča koja podsjeća da je tu nekada bilo sjedište SS-a kada je Trst bio priključen Trećem Reichu, dok se na uglu nalazila kafana „Adriatico”, gdje se Tomizza obično vidao s kolegama i ostalim intelektualcima i umjetnicima kao što je Marcello Mascherini, čija se skulptura “Pjesma nad pjesmama” (1990.) diže u središtu polukruga. U blizini se nalazila i kavana „Fabris”, jedna od najpoznatijih kavana u gradu.

Stanku bijaše ugodno što više ne ulazi sam u salone kavana „Specchi“, „Fabris“, „Stella polare“, gdje je provodio dobar dio svoga prvog boravka u Trstu čitajući i piskarajući pjesme kao u kavanama Ljubljane i Venecije. (Mladenci iz ulice Rossetti, prev. Mate Maras, str. 46-47)

NARODNI DOM

Ulica Filzi 14

U zgradi koju je projektirao Max Fabiani (1904.) bio je smješten Narodni dom s uredima za gospodarstvo i financije, kulturu i sport Slovenaca, Hrvata i ostalih slavenskih naroda koji su živjeli u Trstu do početka Prvog svjetskog rata. Bio je potpuno uništen u požaru koji su 1920. godine podmetnuli fašistički odredi a rekonstruiran je nakon rata. Danas je sjedište Škole za prevoditelje. Max Fabiani je bio porijeklom s Krasa, kao i Franciska, glavni lik istoimenog Tomizzinog romana.

Premjerio je sva stubišta Narodnog doma koji je na svojih više katova ugošćavao hotel Balkan i jednu kavanu, zatim banku, sjedišta kazališnih i glazbenih društava, sportskih društava i školske uprave; i našao se gotovo u potkrovlju pred vratima uprave. (Franciska, prev. Mate Maras i Nina Nadramija, str. 88)

ŽELJEZNIČKI KOLODVOR

Trg Slobode 8

Južni željeznički kolodvor sagrađen je 1878. godine za pravac Trst-Beč-Prag. Trg preko puta kolodvora svjedoči o trgovačkom razvoju grada s lučkim zgradama i visokim palačama trgovaca, brodovlasnika i poduzetnika različitog podrijetla i kulture: Slovenci Kallister, Panfili iz Rovinja, Economo iz Soluna, Parisi iz Trenta, Švicarci Catolla. Za vrijeme Drugog svjetskog rata odatle su polazili vlakovi koji su tršćanske Židove vozili do nacističkih koncentracionih logora. U blizini je silos, koji je u početku služio za skladištenje robe, a nakon rata je postao sabirni centar za izbjeglice iz Istre o čemu je Tomizza često pisao u svojim djelima. Na obližnjem šetalištu Miramare živjela je Franciska sa svojom obitelji koja je sišla s Krasa u Trst za vrijeme Prvog svjetskog rata.

Škripčevi su našli smještaj u kući na šetalištu Miramare, preko puta željezničkog kolodvora. Dušan je nadničario u jednoj slovenskoj pilani u Gretti. (Franciska, prev. Mate Maras i Nina Nadramija, str. 83)

EVANGELIČKO-LUTERANSKA CRKVA

Largo Panfili

Sagrađena je 1878. godine za tršćansku luteransku zajednicu i svjedoči o velikom broju konfesija prisutnih u Trstu. Protestantizam, prisutan u Trstu i u obližnjoj Istri, pozadina je romana *Zlo dolazi sa sjevera*, u kojem Tomizza opisuje odnose između koparskog biskupa Pier Paola Vergerija, tršćanskog biskupa Pietra Bonoma i Slovenca Primoža Trubara, važnog predstavnika protestantizma u Sloveniji.

Nije se slučajno u ovom kraju, gdje vjera i kultura idu napored, pojavio slovenski prognanik Primož Trubar [...] koji je iz Tübingena ponudio svom narodu prvu knjigu tiskanu na materinskom jeziku, također pod naslovom Catechismus. (Zlo dolazi sa sjevera, prev. Mate Maras, Druga knjiga, str. 74)

KANAL: PALAČA GOPCEVICH

Ulica Rossini 4

Rekonstruirana je 1850. godine za imućnu srpsku obitelj. Stojeći na završetku kanala Franziska vidi kako dolaze talijanske trupe 1918. godine, i shvaća da se njenom austrougarskom svijetu, sačinjenom od različitih naroda koji su živjeli jedni pored drugih, bliži kraj.

Nakon Kanala nije se više moglo proći, išlo se naprijed samo guranjem, a noge nisu ni znale gdje staju. Jednoj prostodušnoj i sentimentalnoj osobi bilo je teško odoljeti ne samo veselju drugih nego i sveopćem zanosu. Njoj je bilo žao što ne može u tome sudjelovati [...] (Franciska, prev. Mate Maras i Nina Nadramija, str. 94)

TRG PONTEROSSO

Prvi trg novog dijela grada po zamisli Marije Terezije, često prisutan u Tomizzinim tršćanskim romanima; on tu zamišlja stan

doktora Cohena, Mirjaminog oca, ali i vlastiti smještaj.

[...] doktor Cohen koji je živio u jednom misterioznom uredu smještenom u magazinima na Ponterossu, koji se u obitelji nazivao dućanom (...) uskoro sam nedaleko odatle iznajmio sobu [...] (La città di Miriam – Mirjamin grad, str. 23)

CRKVA SVETOG ANTUNA TAUMATURGA

Ulica Ponchielli 2,

Neoklasično djelo arhitekta Pietra Nobile (1842.), jedina je katolička crkva u Terezijanskoj četvrti. Ovo mjesto je vezano za Tomizzinu životnu priču a i za životnu priču Stanka Vuka.

U šest sam bio u crkvi Svetog Antuna [...] Ponovno sam bio onaj isti ministrant, ali mi se raspoloženje i ponašanje tako promijenilo [...] (L'albero dei sogni – Drvo snova, str. 135-136)

Stupio je u članstvo saveza kulturnoh ustanova koji je imao prodavaonicu vjerskih knjiga i crkvene opreme u Ulici Paganini, ispred manje izloženog boka Svetog Antuna Taumaturga [...] (Mladenci iz ulice Rossetti, prev. Mate Maras, str. 35-36)

GOSTIONICA “BUFFET DA PEPI”

Ulica Cassa di Risparmio 3

Priča o ovoj gostionici “Buffet da Pepi”, poznatijoj kao “Pepi s’ciavo”, koja je inače prava gradska institucija, vodi na početak dvadesetog stoljeća. Njen je vlasnik bio otac Danice Tomažič, koja je glavni ženski lik u romanu *Mladenci iz ulice Rossetti*, napisanom prema stvarnom događaju.

Njihov je otac gotovo isključivo poznat u gradu kao „Pepi Ščavo“, vlasnik najpoznatije gostionice u kojoj smo svi bar jedanput bili posluženi. (Mladenci iz ulice Rossetti, prev. Mate Maras, str. 15)

TRG UNITÀ I GAT AUDACE

Najveći trg u Europi koji izlazi na more, srce grada i mjesto okupljanja, kojim je Fulvio Tomizza svakodnevno prolazio kada je išao u Gradsku biblioteku. Na gat su pristali talijanski brodovi 1918. godine. Odatle Franciska gleda more, koje vidi prvi put nakon silaska u grad s Krasa.

Po prvi put je vidjela more koje ju je očaralo, duboko potreslo, gotovo ponizilo. [...] Obzor koji se s tršćanske obale stapao u nebu, pobuđivao je sasvim određene primisli. Tamo prijeko pružala se Italija [...] (Franciska, prev. Mate Maras i Nina Nadramija, str. 77)

BAZILIKA SVETOG SILVESTRA I CRKVA SANTA MARIA MAGGIORE

Trg Sv. Silvestra i ulica Collegio 6

Sveti Silvestar (XI. st.), jedan je od rijetkih primjera romaničkog stila, od 1784. godine pripada zajednici Švicaraca koja tu vrši božju službu. Obližnja crkva Santa Maria Maggiore (jezuitska) jedina je barokna crkva u gradu. Pripojeni internat je za vrijeme Drugog svjetskog rata služio kao ženski zatvor. Tu je bila zatočena i Danica Tomažič.

Našli su je [...] i zajedno s prijateljicom odveli u mjesni zatvor, zatim u riječki zatvor, a nekoliko dana kasnije u žensku kaznionicu „I Gesuiti“ u Trstu. (Mladenci iz ulice Rossetti, prev. Mate Maras, str. 56).

KATEDRALA SV. JUSTA

Trg Katedrale 2

Posvećena je 1304. godine, nastala spajanjem dvije ranije manje bogomolje. Na fasadi se nalazi, između ostalih, poprsje Eneje Silvija Piccolominija, koji će postati papa Pio II. Ovdje je biskup Pietro Bonomo posvetio svećenika Primoža Trubara. U Katedrali je obavljeno i Tomizzino vjenčanje.

Itinerer je sastavljen na temelju knjige "La Trieste di Tomizza. Itinerari", autorica Stelle Rasman i Patrizie Vascotto, Comunicarte Edizioni, Trst 2013.